

DAVID
GROSSMAN

Până la capătul
pământului

Traducere din limba ebraică
și note de Ioana Petridean

POLIROM
2014

Iubește-l, îi spune Ora cu inima.

— Jur că nu m-am gândit niciodată, murmură el, nu mi-am imaginat niciodată nimic.

Cum e posibil așa ceva? îi întreabă ea din priviri.

Nu mă întreba, îi răspunde el în tăcere, plecându-și ochii. Își trece degetul mare pe deasupra buricelor celorlalte degete. Muschii încordați ai bărbiei lui spun, nu-mi pune astfel de întrebări.

— Dar ți-am spus, continuă ea pe un ton consolator, mai târziu a făcut un salt neașteptat, crescând spectaculos în greutate și înălțime. Astăzi este un adevărat...

Dar atunci, se gândește Avram, refuzând parcă să se despartă deocamdată de durerea aceea nouă, ciudată, ca o înțepătură în inimă, care se incheie cu o mângâiere blândă.

Avram însuși, își amintește Ora, a fost mereu scund, însă musculos și bine legat. „Acum arăt ca un pitic”, le explicase el într-o zi, cu ochii împăienjeniți, băieților și fetelor din clasa lui, „așa s-a întâmplat cu toți bărbații din familia noastră, dar la nouăsprezece ani începem deodată să creștem, și creștem, și creștem, și nu ne mai puteți opri”, râdea el, „iar atunci suntem răzbunați”. La un moment dat, într-o pauză, în timp ce se aflau la vestiarele de lângă sala de sport, l-a oprit pe Meirke Blutreich și a anunțat în fața întregii clase că din momentul acela Meirke nu mai era grăsanul grupei, ci el, Avram, va purta de-acum titlul oficial, pe care nu avea de gând să-l împartă cu nici un alt grăsan, cu nici un alt impostor a cărui burtă ori ale cărui membre nu erau suficient de durdulii sau de flasce.

— Spune-mi, șoptește Avram, mă gândeam... nu știu dacă el...

— Ce anume? Întrebă-mă.

— Și el e... roșcat?

— S-a născut cu părul roșcat, râde ea ușurată, iar eu m-am bucurat foarte mult, ca și Ilan, dar s-a schimbat repede în blond, mai ales la soare. Acum are părul puțin mai închis la culoare. Cam ca barba ta.

— A mea? întreabă entuziasmat Avram, mângâindu-și vârfurile aspre ale bărbii.

— Are un păr minunat, des, plin de volum, cu firul puternic și buclat la vârfuri, păcat că în ultima vreme se tunde periută, spune că așa îi e mai ușor în armată, dar poate că după ce se întoarce, îl va lăsa din nou să crească...

Ora tace.

Adam e luat prin surprindere de atacul violent al aparatului de fotografiat și de lumina blițului, dar cooperează cu suspiciune și, deopotrivă, cu entuziasm. Îl fotografează jucându-se, desenând, uitându-se la televizor, în timp ce stă întins pe pat, acoperit cu pătura lui. Ora se teme că ar putea fi intoxicat cu celuloid. A doua zi, în timpul unei sesiuni foto, ridică spre ea o privire aparent inocentă și întreabă:

— Nu-i așa că astea sunt pentru bărbatul din șopron?

Ora bolborosește că nu, ce legătură are, sunt pentru prietenul acela al meu care e bolnav, care e internat într-un spital din Tel Aviv.

— Aaa, zice dezamăgit Adam, acela pe care îl vizitezi mereu?

— Da, acela pe care îl vizitez mereu. Își dorește foarte mult să știe cum arăți.

Despre prietenul acela Adam nu întreabă niciodată.

Avram se recuperează după o nouă operație. Ora îi aduce un album micuț cu fotografii. Imaginile au fost selectate în prealabil, astfel încât să nu conțină nici un element care i-ar putea provoca durere – casa copilăriei lui în fundal, camerele, grădina. Da paginile repede, una după alta, fără a zăbovi asupra nici uneia. Nu zâmbeste. Nu are nici o expresie pe chip. După câteva pagini, îl închide.

— Vrei să ți-l las?

— Nu.

— Mai bine să-l las aici. Cu ce te deranjează?

— Un copil frumos, spune Avram, iar ea simte cât de grea îi e limba în gură.

— E minunat. O să-l cunoști.

— Nu, nu.

— Nu acum. La un moment dat. Când vei dori.

— Nu, nu, spune ei, începând să clatine din cap violent, nu, nu, nu!

Tot trupul îi tremură, scaunul cu rotile se leagănă, iar Ora îl ține cu amândouă mâinile și strigă „Linștește-te, linștește-te!” Între timp în salon intră o asistentă medicală, apoi încă una, o scot din salon, dar ea îl vede luptând, recăpătându-și deodată puterile, părând să înțeleagă în cele din urmă ce i s-a întâmplat cu adevărat. Vede cum îi infig în piele un ac de seringă, apoi moliciunea trupului lui și expresia năucă a feței.

Îi telefonează lui Ilan și îi povestește. El se infurie când aude că i-a dus fotografiile cu copilul. Că nu s-a gândit ce efect ar putea avea ele asupra lui Avram.

— E ca și cum ai tortura un om mort! urlă el. Mergi la cimitir, stai în fața mormântului și îți expui întreaga viață.

Dar a doua zi, când îl vizitează Ilan, Avram îi cere să-i aducă albumul cu fotografiile micuțului. Ora îl lasă în timpul nopții la intrarea în șopron, bate la ușă, după care pleacă încetisor spre casă. Peste câteva minute vede de la fereastră cum Ilan iese, privește în stânga și în dreapta, ridică albumul și îl duce înăuntru. Din locul ei de lângă fereastră răsfoiește paginile împreună cu Ilan. Prin draperiile trase de la fereastra lui Ora îl vede pășind încolo și incoace prin încăpere.

Perioada de recuperare a lui Avram se încheie, dar el refuză să se întoarcă în casa din Tzur Hadassah. Ilan îi închiriază un apartament drăguț în Tel Aviv, pe care ei și Ora îl curăță cu rândul și îl pregătesc pentru sosirea lui. Într-o zi ploioasă de la începutul iernii Ilan îl mută în apartament, iar Avram începe o viață nouă. În primele săptămâni are dreptul la serviciile unui îngrijitor plătit de Ministerul Apărării, dar refuză. Centrul de recuperare încearcă să-i ofere mai multe slujbe, dar toate îl epuizează și nu e capabil să le păstreze prea mult timp. Ora vorbește iar și iar cu directorul centrului, se târguiește, se ceartă, încearcă să-i găsească un loc de muncă potrivit cu personalitatea și pregătirea lui. Directorul susține că Avram pur și simplu nu vrea să muncească, nu-l interesează absolut nimic. Ora simte

o umbră de neîncredere. Cu toții sunt de părere că așteptările ei sunt total rupte de realitate.

Avram începe să iasă singur din casă. Uneori îl sună timp de mai multe ore, dar el nu răspunde, așa că intră în panică și îi telefonează lui Ilan, care spune:

— Lasă-l să respire.

— Și dacă își face vreun rău?

— În cazul ăsta ai putea să-i găsești vreo vină?

Avram se plimbă pe malul mării. Merge la cinematograful. Stă în parcuri și se împrietenește cu străini. Își face anumite tabieturi și capătă un fel de atitudine prietenoasă instantanee, care e în același timp caldă și rece. Ilan e uimit de ritmul rapid în care se recuperează. Ora simte că aproape tot ce face e doar de fațadă. Când vine să îl viziteze, de două ori pe săptămână, e proaspăt spălat și bărbierit: „bine întreținut”, îi raportează ea lui Ilan. Zâmbeste mult, chiar și atunci când nu ar trebui, și vorbește încontinuu. Vocabularul lui se îmbogățește din nou și ori de câte ori rostește cuvinte ă la Avram. Ora se îmbujorează de fericire. Dar descoperă curând că subiectele de conversație sunt clar definite și foarte bine delimitate: le este interzis să vorbească despre trecutul îndepărtat, despre trecutul apropiat și, în mod cert, strict interzis să sufle vreo vorbă despre viitor. Există numai prezentul. Secunda pe care o trăiește.

Cam în aceeași perioadă Ora și Ilan stau de vorbă cu psihologul Ministerului Apărării, care îl tratase pe Avram de la întoarcerea din captivitate. Le explică, spre surprinderea lor, că Avram nu este într-o stare de șoc cauzată de experiențele trăite în prizonierat. Nici măcar medicii nu pot stabili cu exactitate diagnosticul și nu pot oferi un pronostic asupra gradului de recuperare, însă un lucru pot spune sigur: că nu prezintă simptomele celor aflați în șoc posttraumatic.

— Atunci ce are? întrebă uluit Ilan, cu fruntea împinsă înainte, parcă pregătindu-se să se ia la hartă.

— Este greu de spus, oftează psihologul. Caracteristicile lui sunt undeva la limită. Desigur, e foarte

posibil să-și revină în câteva săptămâni sau luni, dar, pe de altă parte, ar putea dura și mai mult. Pronosticul nostru – mai bine zis banuiala noastră – este că, într-un fel sau altul, acum deține controlul asupra propriului ritm de recuperare – inconștient, desigur...

— Nu înțeleg! Izbucnește Ilan. Vrei să spui că ne trage pe sfoară? Că se preface?

— Doamne ferește, spune psihologul, ridicând mâinile în aer. Eu... noi – adică sistemul – credem că preferă să se întoarcă la viață cu pași mici. Foarte, foarte mici. Eu aș sugera să aveți încredere în faptul că el știe mai bine decât noi toți de ce anume are nevoie.

— Spuneți-mi, zice Ora, punând o mână pe brațul lui Ilan și încercând în felul acesta să-l tempereze, este oare posibil ca nașterea copilului nostru, al meu și al lui Ilan, să aibă legătură cu... of, cum să spun...

— Cu faptul că și-a pierdut pofta de a trăi? șuieră Ilan.

— Aceasta este o întrebare la care numai el cunoaște răspunsul, spune psihologul fără să-l privească.

Ilan locuiește în continuare în șopron, iar prezența – ca și absența – lui se estompează odată cu trecerea timpului. Ora nu mai crede că va fi vreodată capabil să traverseze oceanul dintre șopron și casă. El îi mărturisește într-o noapte, la telefon, că aceasta pare a fi distanța perfectă între el însuși și Adam. Deja ea nu mai întreabă ce vrea să spună cu aceste cuvinte. Pare că în adâncul inimii a renunțat la el. El întreabă din nou, așa cum face din când în când, dacă Ora dorește să-l vadă plecat. Nu trebuie decât să spună – și mâine a dispărut. Iar ea îi răspunde, pleacă, rămâi, ce mai contează.

Pentru o perioadă scurtă de timp are un iubit nou, un tip pe nume Motti, un acordeonist și animator, un tip divorțat, pe care i l-a prezentat prietena ei, Ariela. Se întâlnește cu el cât mai departe de casă, din pricina lui Adam, dar mai ales a lui Ilan. Când părinții ei îl iau pe Adam în Haifa pentru

două-trei zile, îl invită pe Motti să doarmă la ea. Știe că Ilan vede sau măcar aude din șopronul lui. Ea nu încearcă să se ascundă. Motti o tăvălește fără pic de grație. Își face imediat loc înăuntrul ei și o întreabă neîncetat dacă „a ajuns acolo”. Ora nu vrea să fie acel „acolo” al lui. Își aduce aminte de vremea când era cu totul *aici*. După aceea Motti cântă sub duș *Unde ești, draga mea?* cu o voce vibrantă, de tenor, în timp ce Ora vede umbra lui Ilan mișcându-se înainte și înapoi în șopron. Nu-l mai invită niciodată pe Motti.

Într-o seară, în apartamentul lui din Tel Aviv, Avram și Ora pregătesc o salată, iar ea îl urmărește cu coada ochiului, asigurându-se că mănuieste cuțitul cum trebuie și nu aruncă jumătate de castravete pe apa sămbetei în timp ce-l curăță de coajă. El îi povestește că o asistentă de la Tel Hashomer îl invitase de două ori în oraș, dar el refuzase.

— De ce ai refuzat?

— Pentru că.

— Pentru că ce?

— Pentru că... știi tu.

— Nu știu, ce ar trebui să știu?

Dar deja o luase cu friguri.

— Pentru că după film m-a invitat la ea acasă.

— Și ce e rău în asta?

— Nu înțeleg?

— Nu, nu înțeleg, spune ea, aproape tipând.

El tace și taie în continuare legumele.

— E drăguță? întreabă ea degajată în timp ce sfărâmă un cartof.

— E OK, răspunde el, tăind o roșie în felii. E foarte OK.

— E frumoasă? se interesează Ora, mimând un dezinteres total.

— Destul de frumoasă. Are un trup atrăgător. Abia dacă a împlinit nouăsprezece ani.

— Aha, zice ea, și ce e rău în a te duce la ea acasă?

— Nu pot, răspunde el, accentuând cuvântul „pot”, iar Ora se întoarce repede spre ceapă, având astfel o scuză pentru lacrimile care îi vor curge din ochi. De când m-am întors, sunt așa – sunt incapabil.